

ELS RENOMS DE VALLMOLL AL LLARG DEL SEGLE XVI

per Antoni Grau i Verdú

Advertiments previs

A l'hora d'establir les dates en què es desenvolupa l'existència d'algú en segles pretèrits, cal recórrer, com a eina principal, als obituaris, als llibres de baptismes i de desposoris. El seu estat fragmentari o la seva manca fan més difícil aquesta tasca. En el cas del segle XVI, a Vallmoll, ens trobem amb unes grans dificultats, ja que l'obituari és fragmentari (1550-1581), així com el llibre de baptismes (1585-1613), mentre que no es conserva cap llibre de desposoris.

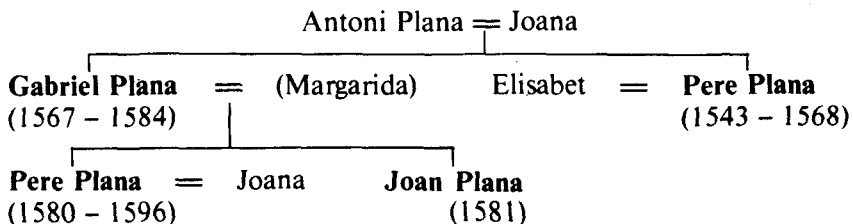
Malgrat això, aquests fragments, així com la resta de documentació treballada, ens permeten una sèrie de possibilitats com són:

a) Distingir entre dues persones que es diuen igual i porten el mateix renom, en aquest cas «l'hereu»:

Joan Cosidor = Caterina: filla batejada el 1593.

Joan Cosidor = Isabel: fills batejats entre 1590 i 1598.

b) Establir relacions familiars, com per exemple, l'arbre del renom «l'arner»¹:

1. Porten el renom les persones amb el nom en cursiva.

c) Establir equivalències. Una persona pot tenir més d'un renom com ho testimonia la pròpia documentació: «Joan Olomar dit lo berenguer o de la losa» (Capb. 1561)

d) Distingir entre dues persones d'igual nom i diferent renom:

«Petrum Fort del carrer subirà et Petrum Fort del carrer de n'Abelló» (MN, 1554)

«Joannis Cosidor del carrer sobirà et Joannis Cosidor del carrer den mig» (MN, 1552)

«... cum Joanne Olomar de la losa el cum Joanne Olomar del portal» (MN, 1551)

«Pere Ballester dit lo areu ... y en Pere Ballester del rabalet jurats» (MN, 1584)

«Johannes Mulner del racó et Johannes Mulner de la pugada» (MN, 1539)

Classificació i freqüència dels renoms

	Sobrenoms	Persones
- Procedents de corònims i topònims	33	135 (76,27 %)
- Motivats per l'ofici	10	17 (9,60 %)
- Motivats per la relació familiar	8	16 (9,04 %)
- Derivats de noms	4	4 (2,26 %)
- Altres renoms	4	5 (2,82 %)
	<u>59</u>	<u>177</u>

Els renoms que aquí s'han classificat, poden considerar-se els primers de Vallmoll, encara que l'aparició en documents és sempre posterior a l'ús oral.

Cal tenir en compte que, com diu Moreu-Rey², és durant els segles XV i XVI que es produeix la generalització de l'ús del sobrenom, produïda per la coincidència de cognoms. A Vallmoll, segons es desprèn de la classificació realitzada, la distinció més aplicada fou la de caire coronímic, és a dir, segons el lloc de residència o origen.

Sobrenom procedents de corònims o topònims

Divisió i freqüència:

	Persones
- Del raval	29
- De la pujada (del castell)	12
- Del portal de n'Abelló	10
- Del carrer d'avall	6
- Del carrer de n'Abelló	6

2. MOREU-REY, Enric: *Renoms, motius, malnoms i noms de casa*. Editorial Millà, Col·lecció Llengua Viva -4. Barcelona, 1981, 1a. edició; pàgs. 22-23.

- De la placeta	6
- Del carrer sobirà	5
- Sobirà	5
- De l'hort	4
- Del carrer de baix	4
- Del cap del raval	4
- De (de) fora	4
- Del pati	4
- Del racó	4
- Del carrer de dalt	3
- Del carrer del mig	3
- De les voltes (d'en Sureda)	3
- Del forn	2
- De n'Abelló	2
- Del ravalet	2
- De fora lo portal (d'en Benet)	2
- De l'hostal	2
- De la plaça	2
- Del pou	2
- Del carrer d'en Molet	1
- Del portal d'en Benet	1
- Del mig	1
- Del mas d'en Simó	1
- De Tarragona	1
- De l'hospital	1
- De la casa nova	1
- De la costa	1
Total	<u>135</u>

Observacions:

a) Hi ha renoms que designen una mateixa realitat. Són: «del carrer sobirà» «del carrer de dalt», «sobirà» i «del carrer d'amunt»; «del carrer de baix» i «del carrer d'avall»; «del carrer del mig» i «del mig».

b) Jaume Gener «del carrer d'en Molet» (1567). Com ja havia exposat en el treball sobre els renoms del segle XVII³ el carrer d'en Plana l'arner és l'actual d'Isabel II. Segons es desprèn del següent fragment podem conèixer el nom anterior d'aquest carrer: «una casa en lo carrer del mig que affronta ... a ponent ab lo carrer d'en Molet altrament d'en Plana lo arner» (Capb. vila, 1674). El canvi de nom pogué produir-se a finals del segle XVI, ja que trobem documentat un «Pere Plana lo arner del carrer d'en Molet» (Capb. ben., 1555).

3. GRAU I VERDÚ, Antoni: *Els renoms de Vallmoll al llarg del segle XVII*, a *Quaderns de Vilaniu / Miscel·lània de l'Alt Camp*, 7. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1985; pàg. 21.

c) Gabriel Prats «(lo) de Tarragona» (1566-1576): «Gabriel Prats civitatis Tarragona habitanti loci de Vallmoll» (MN, 1565).

Sobrenoms motivats per l'ofici

Divisió i freqüència:

	Persones
- L'arner	4
- Lo teixidor / la teixidora	2
- Lo mercader	2
- Lo saboner	2
- Lo paraire	2
- Lo traginer	1
- Lo llenyater	1
- L'abaixador	1
- Lo pastor	1
- Lo carnicer	1
Total	<u>17</u>

Observacions:

a) Vallmoll, el segle XVI, era un poble essencialment agrícola. És per això que els oficis poc habituals serveixen per distingir les persones que els realitzen, o els seus familiars (com hem vist en el cas de «l'arner»).

b) S'observa certa presència de la ramaderia i de treballs relacionats. Tenim així: Joan Ferran «lo pastor» (1565 - † 1584), Joan Ballester «lo paraire» (1580), Joan Olomar «lo paraire» (1580) i Joan Mulner «l'abaixador» (1577-1586).

El DCVB defineix paraire com «el qui es dedica a preparar la llana per a ésser teixida, és a dir, a pentinar-la, cardar-la, perxar-la, etc.»⁴. Així mateix, defineix abaixador com «l'operari que es dedica a abaixar el pèl dels draps de llana, amb unes grans tisores de molles i sense punta»⁵.

Sobrenom motivats per la relació familiar

Divisió i freqüència:

	Persones
- Lo jove	4
- De les viudes	4
- L'hereu	3
- Lo pubill	1
- Lo viudo de la pujada	1

4. DCVB, vol. 8, pàg. 218.

5. DCVB, vol. 1, pàg. 8.

- Lo bessó	1
- De l'hereu	1
- Lo gendre de na Ferrera	1
Total	<u>16</u>

Observacions:

a) La documentació permet deduir que Joan Cosidor «lo jove» (1595) i Joan Cosidor «l'hereu» (1593) són la mateixa persona. A més de l'afinitat semàntica ens trobem que ambdós són casats amb una Caterina, amb fills batejats el 1593 (Eulàlia) i el 1595 (Miquel).

b) Arbre del renom «de les viudes»:

Joan Cosidor = Magdalena Cosidor
(1560 - † 1593) (1580 - 1582)

Joan Cosidor
(1575 - 1576)

Francesc Cosidor
(1586-1594)

c) Isabel Ballester «de l'hereu» (1590): podria ser filla de Pere Ballester «l'hereu» (1563-1588), de qui trobem referències en els casaments d'altres dos fills: Jerònima (1598) i Joan (1600).

Renoms procedents de noms i/o cognoms

Divisió i freqüència

	Persones
- Lo Berenguer	1
- Lo Berenguer lo vell	1
- Lo Berenguer lo jove	1
- Toni	1
Total	<u>4</u>

Observacions:

a) Com hem vist a la introducció, Joan Olomar «lo Berenguer» (1551-1583) és Joan Olomar «de la llosa» (1550-1594). La distinció entre «lo vell» i «lo jove» apareix l'any 1572, dins del llibre de l'administració del blat 1434-1618.

b) Joan Plana «Toni» (1584): el prenom Antoni no és gaire habitual en la documentació de Vallmoll del segle XVI, i molt menys la seva afèresi. L'únic cas és el de Toni Plana «del carrer d'avall» (1577-1586). La coincidència de cognom pot fer pensar en una relació familiar, segurament de filiació.

Altres renoms

Divisió i freqüència:

	Persones
- De la llosa	2
- Lo xop	1
- Lo ric	1
- Lo roig	<u>1</u>
Total	5

Observacions:

a) Ja en el treball del segle XVII⁶ em remetia a l'estudi del segle XVI per aclarir el sentit del renom «de la llosa». Allí hipotetitzava sobre un possible origen toponímic que l'observació dels cognoms més habituals a Vallmoll en el període estudiat em permet descartar. Olomar és un dels cognoms més antics, documentat ja a Vallmoll a començaments del segle XV. És, per tant, més fàcil pensar en una motivació metafòrica per la grossor del cos.

b) Joan Mulner «lo roig» (1539-1550): motivat segurament pel color del cabell.

c) Joan Plana «lo xop» (1579): alt i prim com un xop? o provocat per alguna remullada?

ABREVIATURES

AHAT: Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona.

Capb.: Capbreu de l'església s. XVI (AHAT)

Capb. ben.: Capbreu de beneficis de l'església s. XVI-XVIII (AHAT)

Capb. vila: Capbreu de la vila i terme de Vallmoll (1674-1688), a l'Arxiu Històric Comarcal de Valls.

MN: Manuals notariais de Vallmoll, a l'AHAT.

DCVB: *Diccionari Català-Valencià-Balear*.

---

6. GRAU i VERDÚ, Antoni: Op. cit., pàg.24.